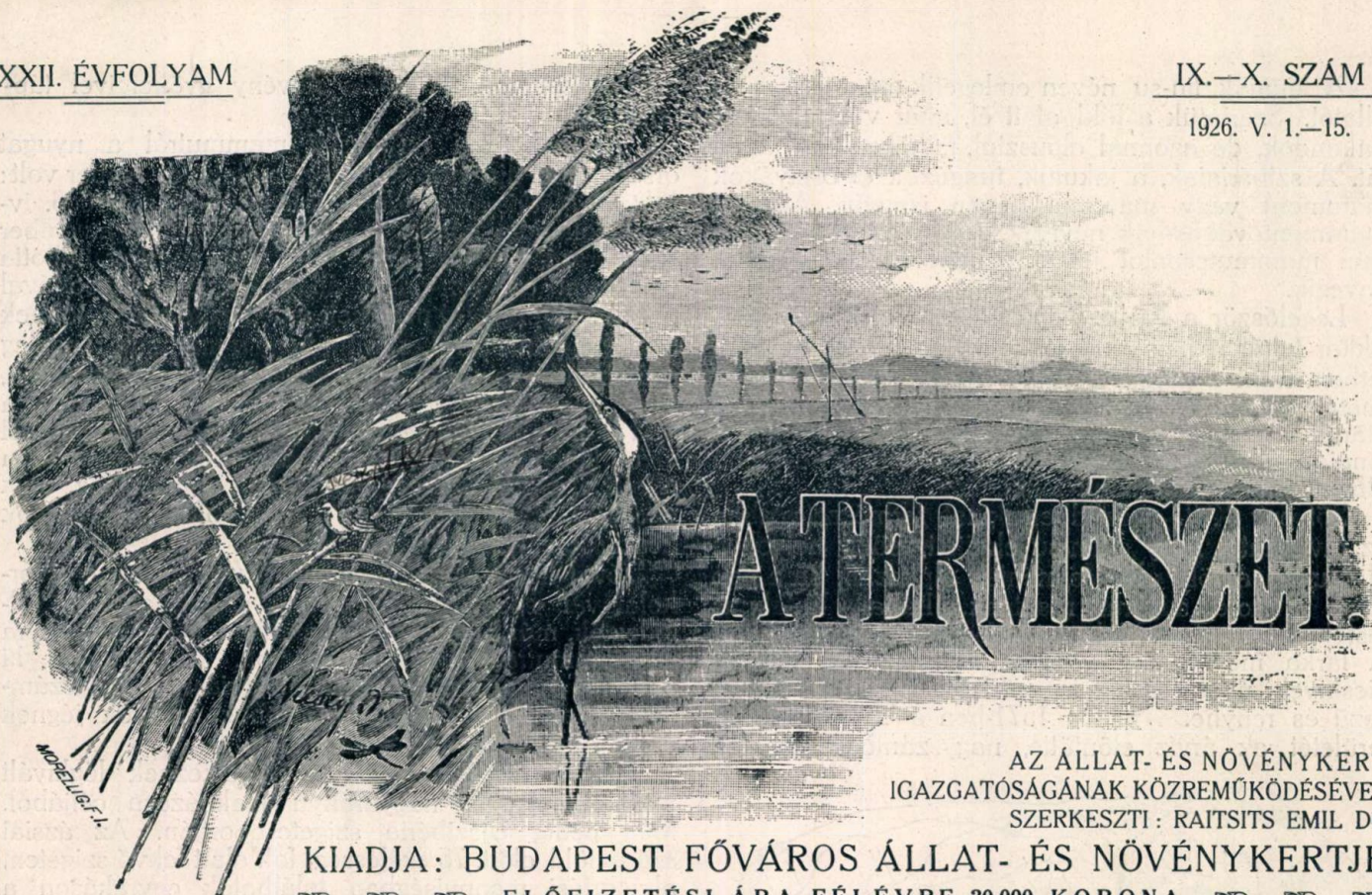

A jégvilág óriása.

Írta: Garády Viktor.

Valami százezer esztendővel ezelőtt, mondják a tudósok, rettentő nagy katasztrófa zúdult a föld lakóira. Történt pedig, hogy bolygónk száguldó útjában a végtelen világűr éterének, nyilván kozmikus okokból támadt, valamely hidegebb rétegébe került. Mire a föld hőmérséklete annyira alászállt, hogy a dermesztő hideg következtében kontinensünk folyói, tavai és tengerei javarésze kemény jégpáncéllá fagyott.

Oly szörnyű hideg volt akkor, hogy nemcsak a víz, hanem a föld is pár száz méternyi mélységig megfagyott. A földnek e borzalmas korszakát jégkorszaknak nevezték el a tudósok.

Gyarló eszünkkel lehetetlen elképzelnünk, hogy ez a hirtelen való változás mekkora nagy bajba sodorta a földön élő teremtményeket. Micsoda szörnyű pusztulásnak volt az okozója! A halál fagyos lehellete fehér szemfedőt terített a földre és jégtömlőbe zárt hideg sírokból való óriási temető lett belőle.

Pedig akkor is virág nyílt a réten. Akkor is madár énekelt a mezőn. Akkor is éltek a földön állatok, többnyire vérengző óriási szörnyetegek. Sőt ezek között a veszedelmes állatok között ott találjuk akkor már az embert is, aki a művelődés legalacsonyabb fokán, kőből faragott, kezdetleges fegyverekkel kénytelen velük életre-halálra megküzdeni. És mivel-hogy az embernek nem voltak még akkor háziállatai, azokra a vadállatokra volt kénytelen rászorulni, amelyek nagy számban csatangoltak a jégmezők alatt elterülő hatalmas síkságokon.

A dermesztő hideg, a kavargó hóförgetegek elől barlangokba menekült az ember. Oda vette be magát

az éhes fenevadak elől. És ki tudja, milyen érzelmek támadtak edzett szívében, amikor nyirkos otthonában, mammutbundából való ágyán könnyörtelenül fölverte álmából az ijesztő hóvihar, amely éktelen dühében eszeveszetten ordított, bömbölt odakünn a vaksötét éjszakában? Bezzeg akkor is sok gyötrellemmel és kevés örömmel járt ez a földi élet!

A végtelen síkságoknak legjellegzetesebb és egyszersmind legérdekesebb, úgyszólván népszerű állatja a mammut volt. Ennek a hatalmas emlősnek, amely háromszor akkora volt, mint a jelenkor elefántja, igen fontos szerepe volt a jégkorszakbeli ember életében.

Neve Oroszországból származik, ahol legelőször akadtak a nyomára. Igaz ugyan, hogy már az ókorban és a középkorban is találtak kontinensünk számos helyén, sőt hazánkban is mammuttól származó csontokat. De az embernek akkor még fogalma sem volt róla, hogy ezek a szokatlan nagy csontok a jégkorszak leghatalmasabb élő teremtményétől, a mammuttól származnak. Azt hitték, hogy ezek a csontok a mesebeli szörnyek, vagy az óriásember maradványai. Sőt akadtak olyanok is, akik a mammut csontjaira ráfogták, hogy azok Szent Kristóf testéből valók. És itt-ott, mint pl. a franciaországi Valenceben is, még ma is Szent Kristóf ereklyéi gyanánt tisztelik a mammut csontjait vagy fogait.

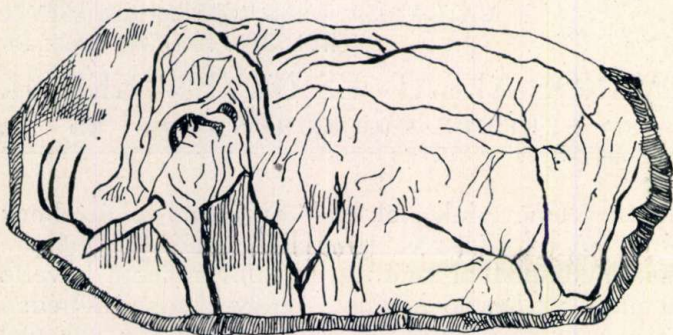
Ázsiai Oroszországban és Kínában, ahol ezernyi ezer mammut fekszik eltemetve a föld és a jég alatt, már ősidőktől fogva ismerik ezt az óriási jégkorszakbeli állatot. Az ázsiaiak különös fogalmat alkottak maguknak erről az állatról. Tudták ugyan róla, hogy a mammut maradványai, sőt maga az élő állat is a föld alatt található, de azért élőállapotban sohasem látták.

A kínaiak tin-su néven emlegetik ezt a titokzatos állatot. Szerintük a föld alatt él, akár valami óriási vakondok, de azonnal elpusztul, mielőst napvilágot lát. A szibériaiak, a jakutok, tungúzok és osztyákok mammont vagy mammut néven ismerik. Agyarát mammontovakos-nak nevezik. Ami voltaképpen oroszul mammutcsontot jelent. A kínaiak tin-su-ja-nak nevezik.

Legelőször a Kr. e. V. században esik szó róla. Ekkor tehát a kínaiak jóval előbbre voltak e tekintetben, mint a görögök. Ezek a hatalmas emlősállat ásatag maradványaiban kiklopok és gigászok vagy titánok csontjait vélték fölismerni. Míg ellenben a kínaiak a mammut csontjait helyesen óriási négylábú állatok maradványainak tekintették.

Sőt egy XVI. századbéli kínai természetrajzban az olvasható, hogy a tin-su elrejtett, sötét helyeken él csupán a föld alatt és menten elpusztul, ha a nap vagy a hold sugarai rásütnek. Lábai hatalmas testéhez képest rövidek, minél fogva nehézkesen jár. A farka meghaladja a kínai rőf hosszát. Szemei kicsinyek, nyaka pedig meggörbült. Rendkívül tompa eszű és renyhe. Amikor 1571-ben a Tan-su-ann-tuj területét az árvíz elöntötte, nagyszámban jelentek

A mammut rajza, amit a barlanglakó jégkorszakbeli ősember egy darab elefántcsontra véselt. Az őskori művész hű képét adja az állat lelőgő nagy fülének, hosszú szőrének, hatalmas ormányának és fölfelé hajló nagy agyaráinak. Az állat lábait a magas fű eltakarja. La Madeleni-barlang, Dordogneban.

meg a lapályon. A fu-kia növény gyökereivel táplálkoztak.

Az első, aki az ázsiai mammutról a nyugat országokba hírt hozott, egy németalföldi ember volt: Witgen Miklós amsterdami polgármester, aki 1666. évben Hollandia követe volt Moszkvában. Ez az ember oroszországi tartózkodása alatt igen sokszor hallotta emlegetni ezt az óriási állatot, amelyről csodával határos legendákat meséltek a benszülöttek. A többek között ugyanis arról értesült, hogy a mammut rengeteg számban fekszik eltemetve északi Szibéria síktérségein, ahol ezerszámra kerülnek elő csontmaradványai a föld alól, legkivált pedig hatalmas agyarái, amikkel élénk kereskedést űznek a benszülöttek. Az ő révükön jutottak a kínaiak is a mammut agyaráihoz, akik ezeket értékes műtárgyak és különféle orvosságok készítésére használták.

Jóval később aztán, amikor ugyanis a Lena területével szemközt Újszibéria szigetcsoportját fölfedezték, már határozottabb alakban kelnek szárnyra a mammutra vonatkozó adatok. Ekkor derül ki ugyanis, hogy a jégkorszakbeli óriásnak megszámlálhatatlan maradványai fekszenek az örök jégnek emez elhagyott térségein eltemetve.

Itt-ott valóságos bányák keletkeznek legkivált mammutagyarak nagyarányú kiaknázása céljából. Még pedig Újszibéria szigetcsoportján. Az ázsiai szárazföld előtt, 75 szélességi fok alatt fekvő szigeten, oly óriási mennyiségben találhatók egyrakáson a mammut maradványai, hogy az elefántcsontkereskedők már régebb idő óta átjárnak erre a szigetre. Nyáron bárkákon, a viharos Jeges-tengeren, télen pedig kutyákvontatta szánokon, a megfagyott tenger jegén. Szembeszállva ezernyi ezer veszedelemmel. Tudvalevő dolog, hogy a kereskedelembe levő elefántcsontnak egyharmada a mammut ásatag agyaráiból származik.

Az 1799. év nyarán egy szibériai tunguz halász az Északi Jeges-tengerben, nem messze a Leva tor-

A HAZÁHOZ.*

— Dante Alighieri. —

Hazám! méltó dicső és nagy híredre,
Nagy lelkek édesanyja,
Most Róma szörnyű sorsa lett a részed!
Minden fiad, ki áldást esd nevedre,
Rémülten látja s hallja
Gyalázatot' — s lesújtja szégyenérzet.
Ah, mint sietnek — mért, hogy ezt megérted!
Megrontásodra áruló gazok,
Hirdetve, hogy nekik van igazok,
Amíg kancsal tekintetük
Igazságért hazugsággal fizet.
Önts újra szent tüzet
Öh én hazám, az elcsüggedt szívekbe,
Hogy visszatérjen ég elszállt kegyelme
És megjavuljon újra szív, agy, elme!

Boldog valál dicsőséged korában,
Mikor az égi kegy
Megáldott gyermekid szeretetével
S hitben s hűségben egy,
A hét erénynek voltál birtokában;
Fiaid akkor nem árultak még el!
— Most meztelen vagy, diszed mind lehullt
S nagy csak gyalázatot;
Hol egykor nemzedet békén virult,
Most dúl a pártok vad viszálya ott,
Szent tested tépve, marcangolva széjjel,

* Ezt a világhírű canzonét száműzetésben írta Dante.

Magad is rossz s igaztalan vagy immár,
Hű fiadra szenvedés, bú, kín vár,
S kik védik liliomos címered,
A részedről jutalmuk — gyűlölet!

Óh, vedd ki hát az elfajult fiaknak
Gonosz hadát magadból,
Kik címered virágát meggyalázták!
Meglásd, erény győzelme lesz jutalmad
És úgyhiszem, hogy attól
A holt hűséget feltámadni látnád;
Jusztinián törvényének világát
Kövesd csupán; saját törvényedet,
Mit elcsavarnak most bűnös kezek,
Óh állítsd vissza régi tisztaságban,
Hogy ég és föld a kedvét lelje benne!

Szállj lángoló dalom! Legyen vezéred
A szívem honszerelme;
Ha majd hazám, melyért sírok, eléred,
Ott elnyomatva látod mind a jókat,
Mécsük hunyóiban, mely ragyogva égett
S erényüket tiporva sárba, szennybe.
Ott majd kiáltod e szókat:
„Fegyverre mind! Hozzatok szől szavam!
Segítsük fel, tán van még benne élet,
Kít Capaneus, Crassus, Mohamed,
Aglawus, Limon és a csalfa hellén,
Jugurtha s Fáraó, birokra kelvén
Legyűrt s mert holtak hitte, sírba tett!”
Majd biztasd minden hűséges fiát:
Segítsen nagygyá tenni a hazát.

Olaszból fordította: ZOLTÁN VILMOS.

kolatától, egy hatalmas jégtömböt vett észre a jégtömegek között. A jégtömb különös alakja feltűnt a halásznak, amit sehogysem tudott magának megmagyarázni. A következő év nyarán a tömb jégburkolata kissé olvadni kezdett, de még mindig nem lehetett észrevenni tartalmát. Csak az ötödik évben olvadt el szokatlan gyorsan a jégburkolat és egy hatalmas mammut teljesen ép hullája tűnt elő, amit az ár a tengerpart egyik homokzátonyára sodort. A halász 1804 március közepén lefejté az állat két agyaráját és 80 rubelért eladja. Az érdekes lelet híre csakhamar elterjed s elsőbben is a szamojédokhoz és jakutokhoz jut el.

A jégkorszakbeli óriás valósággal lázba ejti ezeket az egyszerű szegény embereket. Szörnyű rettegés fogja el őket, valahányszor képzeletükben az ismeretlen szörnyeteg mesebeli alakja megjelen. Meg vannak győződve róla, hogy az valami túlvilági szellem, amelyet az északi sark titokzatos jégvilágából azért küldött hozzájuk az Isten, hogy a gonosszá vált embert megbüntesse.

Valóságos népvándorlás indul meg ekkor a titokzatos jégsírhoz s az emberek álmélkodva látják, hogy egy sereg sarki róka lakmározik az ismeretlen szörnyeteg húsából.

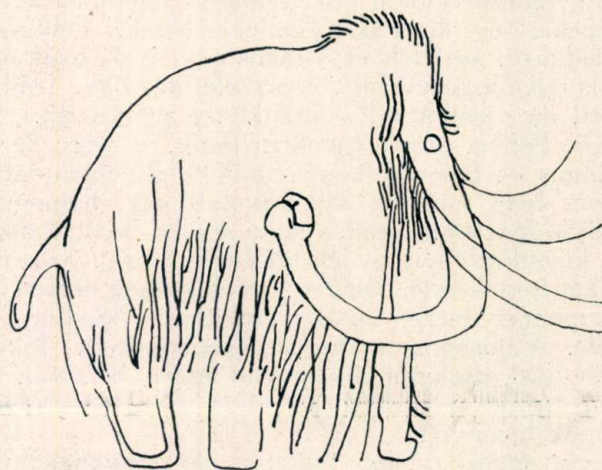
Hét évvel utóbb, tehát a fölfedezését követő hetedik esztendőben, Adams orosz természetbúvár, aki a Kínába kinevezett Golowkin gróf orosz nagykövetet Szibérián való átutaztatásban elkísérte, Jakutskban a ritka eseményről értesülve, azonnal a lelet színhelyére siet. De az állat akkor már valóságos rom volt.

A benszülöttek az állat élvezhető húsát lefejtették a csontokról és ezzel etették a kutyáikat. Továbbá nagyszámú ragadozó állat odasereglett a tetemhez, hogy a megkezdett romboló munkát folytassa. Azonban a csontváz, az egyik mellső lábától eltekintve, mindazonáltal jó állapotban volt. Az egyik fülén rajta volt még az állat vörösesbarna, rövid szőre. A szemgolyók is megvoltak még. Az agy teljesen el-

száradt. A nyak sörénye pompás állapotban volt még. Tíz ember alig bírta a hatalmas csontvázat a helyéről elmozdítani. Agyarainak hossza négy méter volt s a feje, fogak nélkül, 200 kilogrammnál többet nyomott. Egyegy harmadméteres zápfoga nyolc kilogrammot nyomott. Az orosz cár 8 ezer rubelért szerezte meg az érdekes maradványokat a szentpétervári tudományos akadémia részére.

Adams ekkor a növényevő titáni család jégkorszakbeli képviselőjét nagy üggyel-bajjal Szentpétervárra szállítja. A húsa, mindamellett, hogy 30 ezer évnél tovább feküdt a jégben eltemetve, oly friss volt, írja Adams, hogy a szánokba fogott kutyák mohón nekiestek és jóízűen falatoztak belőle.

De ime, csakhamar egy másik példány bukkan fel a jégpáncél alól. Az 1811. évnek egy nyári alkonyatán, ugyancsak a Lena torkolatánál, jakutok és szamojédok tágranyilt szemmel azon veszik magukat észre, hogy egy mammut hatalmas alakja meredezik

A mammut rajza, amit a barlanglakó jégkorszakbeli ősember a szikla falába véselt. A hatalmas ormány, a magas koponya, a hosszú, fölfelé hajlott agyarak, a hosszú szőrök s az állat vastag farka az őskori művész kitűnő megfigyelő tehetsége mellett tanuskodnak. Combarellesi-barlang, Dordogneban.

A vándorsziget.

Írta: Fodor Pál.

Huszt fölött, Felsőszinevér határában, a Talabor folyó és az Ozirnya havas között van egy tó, melyről a környék ruténjein kívül csak a katonai térképrajzoló tud. Az iskolai térképen már hiába keressük. Ennek a száz holdon terülő, erdőkoszorúzza, vadregényes tónak, — amelyet talán a Nyugat felől övező Ozirnya havasról, Ozirnya vagy magyarosan Ozerai tónak neveznek, — van egy érdekes, hazánkban egyedülálló természeti nevezetessége: egy jókora őserdőszerű úszó szigete, amelynek alját feneketlen mélységben, nagy idők során alámosta a víz. Azóta, mint a tó vándora, a szelek járása szerint, hol erre, hol arra bujkál. Néha nekifekszik a tó valamelyik partjának s az így képződött félsziget szebbnél-szebb virágaival, málnás bokraival és folyondárokból szőtt sejtelmes lugasaival magára csalogatja az eprézó vagy virágot kereső szerelmes párokat s az első szélroham közeledtére, — ami ezen a vidéken napos vendég — búcsút int a tó partjának. A sziget lombos fái közül árbocokként kimagasló sugár jegenyék nótás levelei között susterékoló pajkos kárpáti szellő pedig vízviszi ringató ölén új foglyait, ki tudja merre? Talán egy ismeretlen boldogság felé, míg órák, néha egy-két nap múltán, valahol újra partot érnek...

Valamikor egy öreg, eszelős rutén élt ezen a szigeten. A környék erre kerülő kirándulóinak azt mondogatta, hogy szerelmese a tóba fult és ő a szellemét várja. Kunyhót és csolnakot épített magának s a szigetre tévedt kirándulókat néhány garasér ő vitte partra. Ha este bukkant rájuk, kunyhójába vitte a jövevényeket. Megkínálta őket nyárson sült szalonnával, szamócával, málnával vagy borovnicával. Aztán mohából puha ágyat rakott nekik s mire elhangzott fölöttük az ébredő vadgalambok első bűgása, az öreg rutén a tó Talabor felőli oldalán vagy a Szlobodai vízfogó gát irányában már partra tette éjjeli vendégeit.

A sziget remetéje azóta nyomtalanul eltűnt. Csolnakja elpusztult. Csak a roskadozó vityiló maradt meg utána. Benne egy mohával megrakott hársfa ágy szövögeti boldog szerelmesek izzó emlékeit. Az árván maradt szigetet azóta sokan a szerelmesek szigetének is nevezik.

* * *

Nehéz júliusi kánikula terpeszkedett végig az Ozirnya völgyén. A Talabor felől hömpölygő délutáni hőhullámokat időnkint, csak a Laposnyai hegység felől erre kanyarodó lengyel szellő mérsékelte tűrhetőbbé. A levegő tengerében tikkadó virágok, fenyőgyanták és ezerjófűvek balzsamos illata lebegett mindenfelé. A tó délnyugati oldalán terülő véderdő kisebb tisztásán, a tótól alig száz lépésnyire, vidám társaság muzsikás heje-hujája hang-

ki a jégből, ívalakban hátsó lábaira dőlve. Mintha szembe akarna szállni törpe támadóival: a sarki rókák, farkasok és jegesmedvék seregével.

Nagy feltűnést keltett a Szibériából származó két fiatal mammut hullája, amit Pfizenmayer német tudós szállított Szentpétervárra. A teljesen ép példányok közül az egyik a Beresowska-folyó partja megfagyott lösz lerakásból származik a taigában. A másik az Északi Jeges-tenger mellett levő Sangajurach folyócska medréből való, amely télen teljesen kiszárad.

Eme példányok összetett zápfogainak zománclemezei között még megvoltak ama növények maradványai is, amelyekkel a szerencsétlen állatok a jégkorszak borzalmas kataklizmája alkalmával utoljára táplálkoztak. Milyen rémes pillanatok voltak azok! Lakmározás közben elevenen eltemetve az örök jégből való sírban!

A mammut zápfogainak zománclemezei között és a gyomrában talált növénymaradványok az akkori steppékre és tundrákra emlékeztetnek. Többnyire pázsitfűvek, sásfélék és virágos növények. Ezek még ma is réteink, legelőink növényzetét alkotják. Többek között az ecsetpázsit, a kakukkfű, a pipacs stb.

Dr. Pohlig, bonni egyetemi tanár, a nagy német geológus és paleontológus mondotta el nekem annak idején, hogy neki is felajánlottak egy mammutot, amely a Jeges-tengernek a sarki nyáron beállott dagályai következtében a jég alól felbukkant. Százezer márkát kértek érte, minden egyéb költség nélkül. Sőt Pfizenmayer tudós barátja „mintát” is küldött neki belőle. Valóságos mammut-vesepecsenyét. Jókora darab húst, szalonnájával együtt, amely bár százezer évnél tovább feküdt a jég alatt, frissnek és élvezhetőnek bizonyult.

Egy angol „globe trotter”, aki megengedhette magának, hogy ezeket a százezer éves jégkorszakbeli óriásokat a helyszínen megtekintse, evett is a mammut húsából, még pedig egy „nyáron sült filét”,

amely, mint mondá, pompás volt és nagyon ízlett neki. Amikor valaki arra figyelmeztette, hogy ne egyék a jégkorszakbeli állat húsából, mert könnyen megárvhat, nevetve mondta, hogy miért ártana meg neki, ha a kutyáknak s a többi ragadozónak sem árt. Az egészséges gyomor még a százezer éves húst is megemészti.

De milyen lehetett az elefántok eme szörnyeteg őseinek élete és milyen a környezet, amelyben ez a hatalmas ősemlős élt és rettentő harcot vívott a létért?

A föld szörnyű kataklizmái és a rémületes vulkánikus kitörések után, amelyek szülőokai voltak az Alpesek és a Himalája hatalmas hegláncainak, a föld növényvilágát teljesen megváltoztatták a levegő fagyos áramlásai. Ismeretlen mohok és zuzmók jelentek meg ott, ahol valamikor óriási fenyőfák magasan és büszkén emelkedtek az égnek. Bolygónk egyik

Szibéria örökjégében talált, pompásan konzervált mammut. Vörösbarna gyapjas bundája még rajta látható. Húsa oly friss volt, hogy a kutyák mohón nekiestek és felfalták. Négy zápfoga redőiben még fölismerhetők voltak ama növények maradványai, amikből utoljára lakmározott. Pfizenmayer fényképfelvétele után.

zott már reggel óta. Baradlóczy Domokos, meg a környék urai és asszonynepe mulatoztak kétnapos medvehajjsza után. Az akkori híres „Travnice”-t és a „Soikrovói” Rákóczi csatadalát a nagyhírű Lányi Gyula kilenc szál cigány halk kísérete mellett muzsikálta. A mulatozó társaság néma áhitattal hallgatta a mesteri játékot. A szolgák a maradék elemőzsiákat tarisznnyázták össze, meg a patakba hűtött italokat töltögtették az uraknak. Baradlóczy Kató ezalatt házi tanárával a tó partja mentén botanizált.

— Édesem, — szólt halkán Domolayné a mellette sétáló barátnőjéhez — úgy látom, hogy Katókát jobban érdekli a botanika, mint Majdánkay...

— Mondasz valamit, — sziszegte a főszolgabíróné. — Most is ott járnak a tó körül. De ni-ni, Tilda is velük van...

— Nem akarok rosszmájú lenni, — folytatta az erdőtanácsosné — de én azt hiszem, hogy a Katóka szeme sugara Majdánkayt sem vakította el annyira, hogy az ezerholdas hozományt ne látta volna meg. A legutóbbi montecarlói szereplése után pedig kevés ideje marad a gondolkodásra. Baradlóczy meg két kézzel nyújtja majd felé Kató kezét. Sejtheted, mennyire büszke lenne a Majdánkayak atyafiságára.

— No, — vágott közbe a főbíróné — Tilda ugyan nem volna elragadtatva ettől a házasságtól, de Kató sem. Majdánkay közelebb van a harmincéthöz, mint Kató a húszhoz. Kapus pedig szépvágású fiú. Alig egy éves tanár.

— Igen ám, csak hogy az ilyen zsarnok és döllyős apák előtt mint kérő, még egy Heidelberget járt dr. Kapus Gábor sem jöhet számításba.

— De ott van Tilda, aki maga is tanár leánya. Amit ő keresztül akar vinni, azt még egy Baradlóczy sem gátolhatja meg. Ahol a cirógatás nem használ, segít az asszonyi praktika...

A primás egy lassú ütemű csárdásba kezdett.

— Jerünk drágám, — szólt a főbíróné, ki elé az erdőtanácsos bokázó léptekkel közeledett, hogy táncra vigye.

A következő minutumban a heverésző társaság táncoló párokká alakult át. Baradlóczy, mialatt feleségével ide-oda tipegett, alig leplezett indulattal megszólalt.

— Galambom, ezt a tanarat tovább nem nézhetem. A német nyelv tanításon kívül egyebet sem tesz, mint botanizál, analizál, vagy kurizál. Tücskökkel, bogarakkal szórakoztatja ezt az ábrándozásra hajló gyermeket, amikor maholnap már más gondolatok kell foglalkoznia...

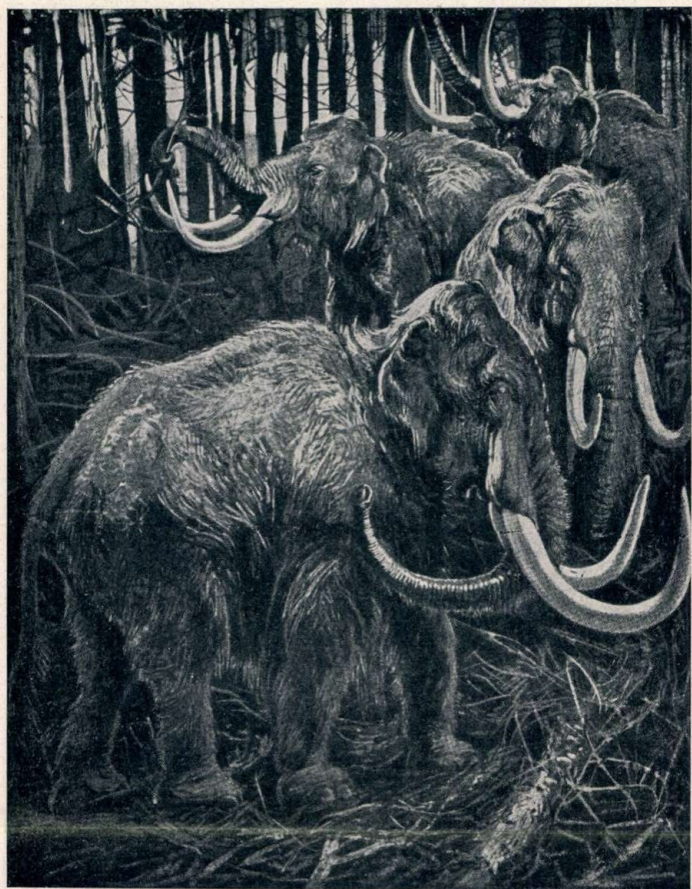
— Csak nem Majdánkára gondol? — szólt rejtelmes mosollyal a menyecske, miközben egy fordulót tett urával.

— Nos, ha rágondolnék?!...

— Azt verje ki a fejéből uracskám, hiszen apja lehetne... — vágott vissza a menyecske.

— Legszebb férfikorát éli — dörmögte Baradlóczy, miközben feleségét felemelt karja alatt megpörgette. Különben remélem,

részét nagyterjedelmű mocsarak és lápok lepték el. A megváltozott növényvilág következtében persze új viszonyok állnak be a természetben. Hatásuk alatt az állatvilág is nagy változásokon esik át.

Legelő mammut-csorda Újszibéria buja növényzetű őserdeiben. Ma az örökjég lakatlan országa, ahol a sarki rövid nyáron csupán csenevész zuzmók teremnek. Sir H. H. Johnston rajza után.

hogyan egy Majdánkay Zalán Zénó notabilitásával szemben, egy pillanatra sem vette számításba azt a portás vagy Kapus Gábor nevű egyént, ki a mai napig fizetett alkalmazottam volt...

Baradlóczy e szavaknál néhány fordulóval távolabb vitte feleségét a társaságtól. A menyecske pedig gúnyos mosollyal folytatta:

- Hát Kató érzelmeivel nem is számol?
- Ő gyerek és ahhoz megy feleségül, akihez én akarom!...
- No-no, gondoljon csak arra, hogy a maga ékes biztatására én hogyan oldottam meg ugyanezt a kérdést...
- A mi esetünket, — bár ha boldoggá tett — ma már nem helyeslem...
- És vajon kit okol ma érte?
- Csupán édes atyját, aki közös elhatározásunkat ellenezte.
- Akkor ölelje atyai keblére Kató választottját és ne kérdezze tőle, hogy tagja-e a Park Clubnak.
- Lári-fári... Kiről beszél?!
- Dr. Kapus Gáborról és Katóról!...
- Mi van velük?
- Szeretik egymást és holnaptól a maga, a maga hozzájárulásával is jegyesek.
- Soha! — lobbant ki magából Baradlóczy. — Hol vannak ők?

A rettentő kataklizmáknak csupán a mammut bírt ellenállni. Míg a többi vadállat: az oroszlán, az orrszarvú, a tigris s a medve ősei eltűntek a föld színéről. A jégkorszakbeli mammut hatalmas testalkata, erős védőfegyvere, növényevő volta miatt győzedelmeskedett a húsevő ragadozók ellen vívott könyörtelen harcban. Mert agyarái négy méter hosszúak voltak s ugyanolyan magas volt a teste. A súlya pedig a tizenötezer kilogrammot meghaladta. Végre pedig, mert mindenható hosszú ormánya a legveszedelmesebb ellenséget is, akár csak a könnyű pelyhet, fölkapta és agyonsújtotta.

Amikor az ősember az északi sark körül levő meleg bölcsőjéből dél felé vándorolt, azon az elsüllyedt földrészén, amely Franciaországot Grönlanddal összekötötte, szinte megérezvén, hogy az úgynevezett földi paradicsom nemsokára az örökjég és halál birodalma lesz és amikor északnyugati Európában letelepedett, a mammutot már ott találta új hazájában. Róla tanuskodik az állat rengeteg sok maradványa, amely az ottani folyók medencéinek negyedkori lerakódásaiban található. Ezek a völgyek valóságos temetői a jégkorszakbeli mammut maradványainak. A Rhône völgye a leggazdagabb e tekintetben. A legtekélyesebb csontvázakra Európa északnyugati részeiben akadnak. A Lena torkolatánál 1799-ben talált mammut csontvázán kívül a legszebbek és legtekélyesebbek a brüsszeli és a lion-i csontvázak. Az előbbi Antwerpen mellett a lierre-i turfában 1860-ban, az utóbbit a Rhône- és a Saone-folyók összefolyásánál 1859-ben találták.

Hogy az akkori ősembernek a mammut volt a leghasznosabb s a legfontosabb állatja, szóval az, amely leginkább keltett benne csodálatot és tiszteletet, mutatják a mammutot ábrázoló ama kezdetleges rajzok, amiket Franciaország barlangjaiban találtak. Ezek az ábrázoló művészetnek első és egyetlen kísérletei, amiket a jégkorszakbeli Európa ősembere ránk hagyott.

— Baradlóczy né urához simult s a győztes asszony diadalával az erdő lombjai közül előcsillanó Ozerai tóra mutatott.

— Látja amott az uszó sziget dült jegenyéit? A partról rátevédek s egy színyevéri szélroham alig öt perc előtt szemeim láttára sodorta el őket.

— Miért nem magát... dühöngött Baradlóczy.

— Hogyan, Kapussal gondolja?... — csipkelődött a szép menyecske. Aztán csengő kacagással szűrte gyöngysor foga között a gyilkos vigasztalást:

— Mint látja, csakhamar alkonyodik. Csolnakunk nincsen. Kapus és Kató a szerelmesek szigetén töltik az éjjelt egyedül s holnap észrevétlenül hazaérnek. Az esetről csak mi tudunk. Ha gyermeke boldogságát keresi, tegye most félre a gögjét. A fogatok már előállottak. A madmázelt egyik kocsiba ültettem és előre küldtem. A társaságnak azt mondtam, hogy Kató, a madmázelt és Kapus előre mentek s mi nyomon követjük őket. Most pedig magán a sor. Hívja meg barátainkat a holnap esti eljegyzésre!...

A sziget ezalatt egyre távolodott. Baradlóczy tehetetlenül, bambán, maga elé meredt s mialatt feleségét szenvedélyesen magához karolta, az elfojtott indulat csöndes morajlásával dörögte:

— Anyja lánya!...

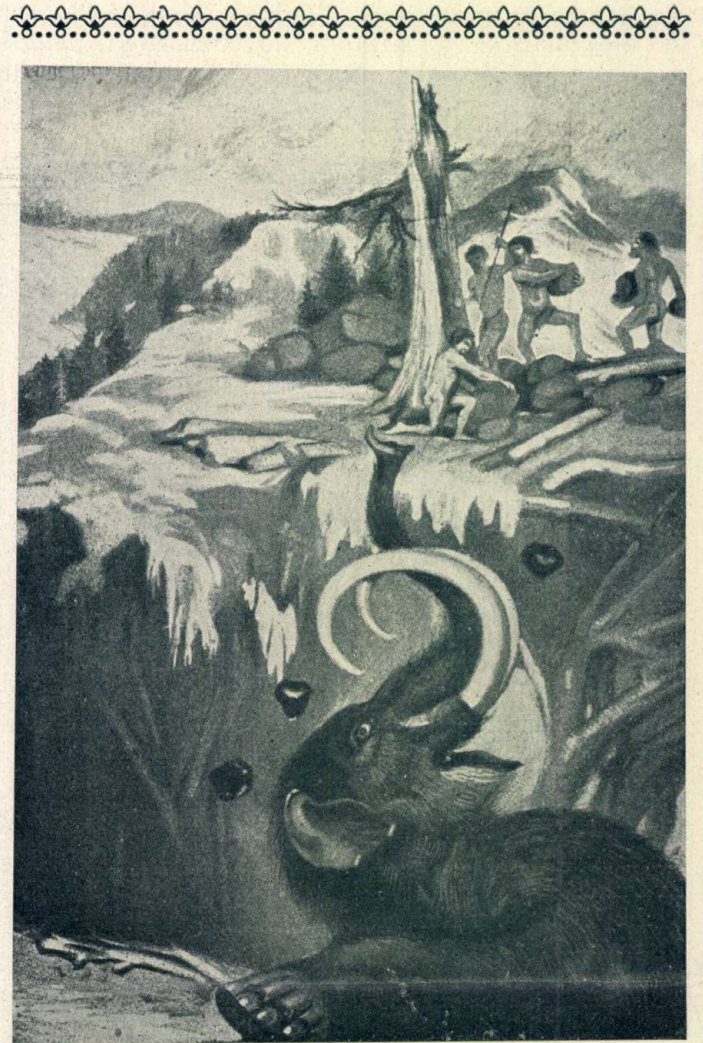
Ez az ősember azonnal tisztában volt a hatalmas jószág hasznos voltával. Megértette, hogy az állat húsa, szalonnája, agyara, csontja, bőre és gyapjas bundája táplálékot, ruházatot, házieszközt és fegyvert nyújthat neki. És megkezdődött a szörnyű harc az állat ellen. Valóságos irtóháború, amely azzal végződött, hogy a jégkorszak leghatalmasabb élőállata eltűnt a föld színéről.

Szembezállni az óriással nem igen volt okos dolog. Mert hiszen az ember még nem rendelkezett akkor olyan fegyverekkel, amikkel könnyen ártalmatlanná tehetné volna a veszedelmes állatóriást. Egyet gondolt s mint manapság Afrika bennszülöttei, vermet ásott és abban ejtette hatalmába az állatot. És alighogy a rengeteg súlyú test lezuhant a verembe, nekiesett az ember és nagy sziklatömböket gördített reá s kőből pattantott nyilakat, dárdákat röpített beléje. Így küldte a másvilágra az elejtett vadat a jégkorszakbeli ember.

Ime, miért volt kénytelen az üldözött mammut átgázolni a Balti-tengeren, végigtörtetni Szibéria végtelen síkságain és elrejtőzni Ujszibéria szigetein, ahol az ember később jelent meg.

Azonban a jégből való szemfedőn át is el tudjuk képzelni, hogy milyen volt a mammutnak az élete Ujszibéria szigetcsoportján. El tudjuk képzelni a koniferák buja rengetegét, a mocsarak és lápok sík térségeit, az akkori gazdag vegetáció sűrű fonadékait, az embermagasságú fűnek határtalan tengerét. Ahol fekete medvék, farkasok, bölények, hiénák, rénszarvasok seregei bolyonganak és viaskodnak egymás ellen. És ime, egyszer csak a sűrű rengeteg éktelen zúgással hajladozni kezd, mintha valami vad fergeteg nyargalna végig rajta.

Azok között a liliputi négy lábúak között hirtelen-váratlan előrohan a húsból való hegy, a kiklopi anatómiai épület, a növényevő szörnyeteg: a mammut, amelynek hatezer kilogramm növényre van szüksége, hogy jóllakjék és kétszáz liter vizre, hogy szomjúságát

A jégkorszakbeli ősember vermet ásott s abban ejtette hatalmába a mammutot, mint Afrika vademberei teszik ma az elefánttal. Majd nagy sziklatömböket gördített reá s kőből faragott nyilakat és dárdákat röpített belé.

A BÍBORMADÁR.

✱ ✱ ✱

Dereng . . .

Az Ég lebontja éjji fátyolát.

A titkos mélyből vércsík gázol át

S sugárkövet gyanánt előre nyargal.

Az alvó földre ráköszönt a hajnal.

Zsibbadt kezét kinyújtja a határ.

Ölelni vágyik, — bíborcsókra vár.

S ünnepruhába' a bíbormadár

Előrepül és száll az Égre fel, —

S hol egy-egy felhőangyal térdepel:

Kibontja szárnyát. Bíbor szárnya van!

Ömlik belőle napsugár-arany,

Az Élet csókja, — égi szent meleg.

Mitől a harmat gyöngye megremeg

S elolvad, mint a szívek mámore.

Kigyúlt az Ég! A nádas tábora

Megmozdul végig s östüzet köszönt.

Köszönti vígan a sugár-özönt,

A bíbortestű égmadár melegjét.

Kacagva szállnak százfelé a lepkék,

A morzsa méh is felneszel a fényre
S zümmögve táncol ki a mézes rétre.

A kék katáng meg boldogan nevel,
Kinyílt szemével nézi az Eget.

A bűvös reggel ünnepel . . .

Örül a rét, örül az erdő mélyé.

Boldog a földnek sok kicsiny cselédje.

Örül a fű, a víz, a friss határ,

Mert Égre szállt a rég várt tűzmadár.

Csak én hajtom le bánatos fejem.

A tűzmadár, jaj, mit hozhat nekem:

Vergődő új nap kínos kezdetét

S feltépi újra tegnapom sebé.

A gondok ezre rámront s fojtogat.

A húsból tép apró rongyokat, —

És kerget, kerget, ő se tudja merre?

Le mélyre, sárba, s föl a szikla-hegyre,

Ahol halk szóval porba hull az ember,

És elnyeli a másvilági tenger,

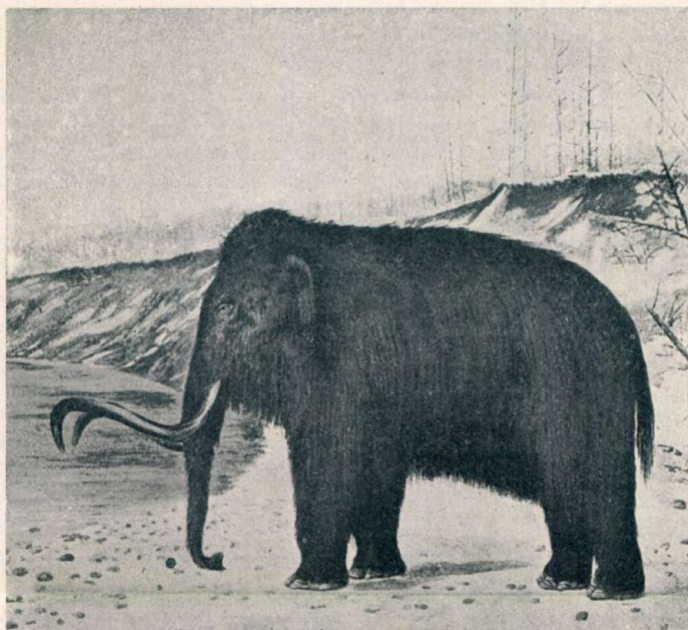
S ahol már nincsen tűzmadár, se hajnal,

Csak álom . . ., Isten . . ., örök fény . . ., hit . . ., angyal!

MÓRA LÁSZLÓ.

csillapítsa. Ívalakú fegyverei spirálisan emelkednek hatalmas ormánya két oldalán és fenyegetőzve merednek a halálra ijedt négylábúak felé. Vörösbarna sűrű, hosszú szőrrel fődött a teste. Nyaka körül hosszú gypjas szőr lóg alá. Valóságos sörény. Durva göröngyök csüggnek rajta, teleaggatva száraz fűszálakkal, amiket fekvőhelyéről szedett föl és tapasztott reá a mocsarak sara. Úgy fest az egész, mint valami fantasztikus nyakék. Lábai fatörzseknek is beillenek. De amíg egész lénye rémületet kelt, apró szeméből jóság, szelídség és okosság sugárzik.

A medve az ő legveszedelmesebb ellensége. A

A mammut (*Elephas primigenius*) legújabb és leghűbebb rajza, amit Pfizenmayer német tudós a szibériai Beresowska-folyó jegében talált mammut-tetemen után készített a helyszínen. Figyelemre méltók a meggörbült agyarak. Pfizenmayer szerint különösen a szibériai öreg mammutoknál görbültek lefelé az agyarak, ami nyilván a leveles galyak folytonos letördelése miatt állt be.

medve nem menekül előle, hanem megtámadja és összemardossa. De azért mégsem bír a szörnyeteggel boldogulni. A rettentő viaskodásnak a medve fizeti meg az árát. Ott pusztul el a csatatéren. Miközben a győzedelmes mammut leszáll a vízhez, hogy a küzdelem hevében rajta ejtett sebeit gyógyíttassa.

De aznap, amikor száz meg száz éhes hiéna támadta meg az óriást s ez nekiiramodva, menekülni iparkodott, egyszercsak belemélyedt a mocsár sárába. Hasztalan vergődött, hasztalan erőlködött. Megfeneklett és a süppedékes, veszedelmes sárban lelte halálát, a legborzalmasabb halált. A jégkorszak ráborította hófehér, fagyos szemfedőjét a halottra, hogy évezredek folyamán megtartsa a tudománynak, amely az életnek minden alakja fölött győzedelmeskedik...

Azóta százezer év mult el.

Egy szegény tunguz halász ögyeleg az Északi Jeges-tenger partján. Majd megállapodik és szeme pillantása a tengerre téved. Egy sohasem látott szörnyeteg óriási alakja tűnik föl az imbolygó jég-tömbök között.

A szegény ember ijedtében szinte összekuporodik. Remegve néz körül. Majd az égre emeli föl tekintetét. Az ég milliónyi szikra és láng, merő bíbor, amit az északi fény varázsolt reá.

A szegény halász álmélkodva néz az égi tüzi-játékokra. Nyilván az egek urához fohászkodik, hogy szabadítsa meg a gonosz szellemtől, amely a négylábú gypjas szörnyeteg képében az imént bukkant föl a zajló jég-tömbök közül...

Talán bizony ugyanannak a szerencsétlen mammutnak az élettelen teste, amely százezer esztendővel ezelőtt a mocsár süppedékes sárában megfeneklett.

Állatokról, melyek kihaltak; állatokról, melyek ma is élnek.

— Folytatás. —

Írta: Kubacska András.

II.

Az ilyen vándorlásokra, helyesebben a növény- és állatvilág együttvándorlására a történelmi időkben is ismerünk példákat. Lehetséges azonban, hogy a vándorlást előidéző okok (pl. a folyók mederváltoztatása, elapadása révén beálló pusztai, sivatagi jellege a vidéknek), meglehetősen váratlanul állanak elő és huzamosabb ideig is eltartanak. Ekkor a váratlan változásokhoz alkalmazkodni nem tudó állatok nagy tömege útra kél és idegen környezeteken át húzódik tova, míg végül megletelepül ott, ahol újra a legkedvezőbb létfeltételekre bukkan.

Nem lehetetlen azonban az sem, hogy időszakonként a kedvező körülmények folytán rendkívüli módon elszaporodott tömegek hamarosan fölélnék mindent s az így beálló éhínség következtében kisebb-nagyobb rajok indulnak csak el új hazát keresni. Ilyenkor az őshazában maradtak tovább fejlődnek késő korokig fenn maradnak, míg az újabb környezetbe jutott raj esetleg, neki kedvezőtlenebb viszonyokra találva, ideig-órákig ugyan eltengeti még életét, azonban az őshazában maradtoknál jóval hamarabb kipusztul, eltűnik. Ekkor természetesen a kihalt állatok maradványai nem bizonyítékok az egykori környezetüknek az őshonéval való megegyezésére.

A most elmondottakból következik, hogy minden egyes fajnak életét külön-külön kell tanulmányozni, hiszen vándorlási idejük, fejlődésük, kihalásuk stb. mindig más és más lesz.

Ha a pleisztocén állatvilágát a maival összevetjük, olyan fajokat is találunk, melyeknek itt helyben ment végbe a törzsfejlődésük a praeglaciális kortól napjainkig. Ilyeneknek tartja Méhelj professzor a gyökérfogú pockokat.

Vannak olyan fajok, amelyek a praeglaciálisról a pleisztocén végéig fejlődtek, majd kihaltak s a jelenkorban már hírdőjük sem maradt hátra hazánkban. Például a barlangi oroszlán, a barlangi hiéna.

De vannak olyan állatfajok is, melyek még jelenleg is élnek, azonban csak északon (Skandináviában stb.), míg hazánkban már újabb, később beszüremkedett fajok telepedtek meg helyükben. Ilyen a Linné által leírt, északi vidékeken élő róka (*Alopex vulpes* L.), amely állat a negyedkorban nálunk is közönséges volt. Hazánkban jelenleg pedig az *Alopex vulpes crucigera* Bechst. él.

Ugyanígy van ez a sündisznóval és vaddisznóval is. A ma északon élő alakok (*Erinaceus europaeus* L., *Sus scrofa* L.) nálunk a pleisztocénben is közönségesek voltak, a pleisztocén végével azonban kipusztultak. Helyükbe Dél-országból és Besszarábiából újabb fajok húzódtak be (*Erinaceus roumanicus* Barr.—Ham. *Sus Attila* Thomas): Az utóbbinak változatát legújában Horvát-Szlavóniából is kimutatták.

Mezei nyulunk (*Lepus europaeus* Pall.) helyett a negyedkorban az északi alak (*Lepus timidus* L.) élt nálunk.